

INHOUD

6	Inleiding
8	<i>Voorwoord van An essay on the Shaking Palsy</i>
11	I <i>Definitie – geschiedenis – illustratieve gevallen</i>
19	1 DEFINITIE – GESCHIEDENIS – GEVALSBESCHRIJVING
23	II <i>Pathognomonische symptomen onderzocht – tremor coactus – scelotyrbe festinans</i>
26	2 KENMERKENDE VERSCHIJNSELEN
33	III <i>Shaking Palsy onderscheiden van andere ziekten waarmee deze verward kan worden</i>
36	3 VERSCHIL MET ZIEKTEN DIE OP DE ZIEKTE VAN PARKINSON LIJKEN
39	IV <i>Directe oorzaak – externe oorzaak – illustratieve casussen</i>
49	4 OORZAAK
55	V <i>Overwegingen betreffende de wijze van genezing</i>
60	5 BEHANDELING
67	Ten slotte
68	Nawoord

INLEIDING

JORRIT HOFF 2017

2017 is een jubileumjaar als het om de ziekte van Parkinson gaat. Precies 200 jaar geleden beschreef James Parkinson de ziekte die later zijn naam zou krijgen. En precies 50 jaar geleden, in 1967, werd de eerste echt effectieve medicamenteuze behandeling van de ziekte gepubliceerd.

Het is ook precies 25 jaar geleden dat ik, toen nog als medisch student, mij begon te interesseren voor en te bemoeien met de ziekte van parkinson. Ik begon in het voorjaar van 1992 in het Leids Universitair Medisch Centrum als onderzoeksassistent van neuroloog Bob van Hilten. Ik had nog niet zoveel verstand van neurologie en het was toeval dat ik bij het Parkinsononderzoek van Bob terecht kwam. Hij wakkerde mijn enthousiasme aan en liet mij kennismaken met mensen die de ziekte van Parkinson hadden. Uiteindelijk zijn het deze patiënten die ervoor gezorgd hebben dat ik sindsdien vooral met parkinson bezig ben gebleven.

Aanleiding

In 1817 publiceerde de Engelse arts James Parkinson zijn verhandeling *An essay on the Shaking Palsy*. Het is dus 200 jaar geleden dat de aandoening die we nu als de ziekte van Parkinson kennen, voor het eerst als zelfstandige en herkenbare ziekte is beschreven. Dat is een goede aanleiding om terug te blikken naar de oorspronkelijke tekst en te kijken hoe onze inzichten in die 200 jaar zijn veranderd.

Voor 1817 waren er natuurlijk ook al mensen die aan de ziekte van Parkinson leden, maar de aandoening werd toen nog niet als zelfstandige ziekte herkend. Zo heeft onder andere in 1680 de Leidse hoogleraar Franciscus Sylvius de le Boë al over beven in rust geschreven. In 1872 heeft Jean Martin Charcot, misschien wel de belangrijkste grondlegger van de moderne neurologie, die ziekte nog preciezer beschreven. Hij was ook degene die heeft voorgesteld om de ziekte naar James Parkinson te vernoemen.

James Parkinson

James William Keys Parkinson werd geboren op 11 april 1755 in het dorpje Hoxton aan de rand van Londen. Zijn vader John was ook arts in Hoxton. Hij kreeg zijn artsendiploma een paar maanden na het overlijden van zijn vader in 1784, en nam de praktijk van zijn vader over. James Parkinson werkte als wat we nu een huisarts zouden noemen. Weer later zou zijn zoon, die ook

James heette, in de praktijk van zijn vader gaan werken en deze ten slotte overnemen.

Parkinson was een man met een brede interesse. Zijn tijdgenoten kenden hem ook als enthousiast geoloog en paleontoloog. Hij was een van de oprichters van de Geological Society in 1807 en hij schreef artikelen en een boek over fossielen. Er is zelfs een inmiddels uitgestorven ammoniet naar James Parkinson genoemd, *parkinsonia dorsetensis*. Dat er zowel een ziekte als een fossiel naar hem is vernoemd maakt James Parkinson uniek!

De brede belangstelling van James Parkinson strekte zich ook uit tot politiek gebied. Aan het eind van de achttiende eeuw was de wereldpolitiek onrustig. De Amerikaanse onafhankelijkheidsverklaring werd getekend in 1776 en de Franse revolutie begon in 1789. Ook in Engeland ontstond een roep om politieke en sociale hervorming, om representatieve democratie en om uitbreiding van het stemrecht. James Parkinson was lid van twee belangrijke hervormingsbewegingen. Omdat de overheid deze bewegingen probeerde te onderdrukken schreef Parkinson enkele politieke pamfletten onder de schuilnaam 'Old Hubert'.

In 1794 raakte Parkinson zelfs betrokken bij het 'pop-gun plot'. Enkele van zijn vrienden hem werden beschuldigd van het beramen van een aanslag op koning George III. Het plan zou zijn geweest om met een luchtpistool een giftig pijltje op hem af te schieten.

James Parkinson heeft verschillende medische teksten en boeken geschreven. Hij schreef ook over de medische opleiding. *An essay on the Shaking Palsy* schreef Parkinson toen hij op 62-jarige leeftijd zijn pensioen naderde.

De vertaalde tekst van *An essay on the Shaking Palsy* wordt in dit boek steeds gevolgd door een verslag van de inzichten in 2017.

VOORWOORD VAN AN ESSAY ON THE SHAKING PALSY

JAMES PARKINSON 1817

Voorzichtig zijn met speculatieve uitspraken is nergens zo belangrijk als in de geneeskunde. Daarom is voor deze publicatie als handreiking een toelichting nodig, waarin wordt erkend dat veronderstellingen de plaats innemen van experimenten en dat analogie anatomisch onderzoek vervangt, de enige zekere basis voor pathologische kennis.

Wanneer echter de aard van het subject alsmede de omstandigheden waaronder het is opgenomen nader worden beschouwd, mag worden gehoopt dat het onder de aandacht brengen van de volgende tekst aan het medische publiek, niet al te streng bekritiseerd wordt. De aandoening, rekening houdend met het onderhavige onderzoek, is van zeer ingrijpende aard. Hoewel het nog geen plek heeft gekregen in de classificatie van arts en, beschouwen sommigen de karakteristieke symptomen als specifieke en verschillende ziekten, en anderen hebben diens benaming gegeven aan ziekten die essentieel daarvan verschilden, terwijl de ongelukkige patiënt het als een kwaad beschouwde, een overheersing waar geen ontsnappen aan is.

De ziekte is van lange duur. Om daarom de symptomen te verbinden die in de latere stadia optreden met die, die het begin kenmerken, is een voortzetting nodig van de observatie van dezelfde casus, of op z'n minst een correcte geschiedenis van de symptomen, zelfs over meerdere jaren. De schrijver heeft de mogelijkheid gehad van beide gebruik te maken en heeft zodoende vanaf het begin verscheidene andere gevallen geobserveerd waarbij de ziekte zich in de verschillende stadia van het proces bevond. Door deze herhaalde observaties hoopte hij dat hij was geleid naar een waarschijnlijk vermoeden van de aard van de ziekte, en dat door overeenkomsten een middel aangewezen kan worden dat verlichting zou kunnen geven, of wellicht zelfs tot genezing zou kunnen leiden, als het wordt toegepast voordat de ziekte zich te lang manifesteert. Daarom zag hij het als een plicht om zijn meningen door anderen te laten onderzoeken zelfs in de huidige staat van onvolledigheid en imperfectie.

De publicatie uitstellen leek inderdaad niet gerechtvaardigd. De ziekte had geen bijzondere aandacht en het leek niet waarschijnlijk dat de taak om de aard en de oorzaak van de ziekte vast te stellen door anatomisch onderzoek, opgepakt zou worden door juist diegenen die, aan de hand van hun vaardigheden en mogelijkheden, de meeste kans van slagen zouden hebben. Het ware zeer gewenst dat deze vrienden van de mensheid en de medische wetenschap, die al vele ziektepro-

cessen, waardoor de gezondheid wordt verslechterd en het leven wordt verkort, hebben onthuld, worden aangemoedigd om hun onderzoeken naar deze ziekte voort te zetten; en het zij gehoopt dat daar aan de hand van de publicatie van deze opmerkingen een vervolg aan wordt gegeven.

Zou de benodigde informatie op deze wijze verkregen worden, dan zal de schrijver zich de kritieken die de publicatie van deze louter hypothetische veronderstellingen met zich kan meebrengen, niet aantrekken, maar zal zich veeleer beloond voelen door de aandacht te hebben verkregen van iemand die de meest geschikte middelen kan aanwijzen om deze vervelende en erg verontrustende ziekte te verlichten.

I DEFINITIE — GESCHIEDENIS — ILLUSTRATIEVE GEVALLEN

JAMES PARKINSON 1817

SHAKING PALSY (PARALYSIS AGITANS)

Ongewilde trillende bewegingen, met verminderde spierkracht, in inactieve delen en zelfs wanneer ondersteund, met de neiging de romp naar voren te buigen, en over te gaan van een lopend naar een rennend tempo: de zintuigen en het intellect niet zijnde beschadigd.

De term Shaking Palsy (schuddende zwakte) wordt door medische auteurs in het algemeen onduidelijk gebruikt. Door sommigen wordt het begrip gebruikt om gewone gevallen van verlamming aan te duiden waarbij lichte trillingen hebben plaatsgevonden, terwijl het door anderen is toegepast op bepaalde abnormale aandoeningen die niet bij verlamming hoorden.

Het trillen van de ledematen, zoals behorend bij deze ziekte en wat ook gezien zal worden bij het behandelen van de symptomen, werd in het bijzonder waargenomen door Galenus, die het opmerkelijke karakter kenmerkte met een passende vakterm. Hetzelfde symptoom, zoals later wordt vermeld, werd nauwkeurig behandeld door Sylvius de la Boë. Juncker, die ook naar dit symptoom lijkt te hebben verwezen door het trillen in actief en passief te onderscheiden, zegt over het laatstgenoemde, 'ad affectus semiparalyticos pertinent; de quilibus hic agimus, quique *tremores paralytoidei* vocantur'. Tremor is door bijna elke arts als genus aangenomen, maar nooit onderscheiden in zijn meerdere definities die deze ziekte kenmerken. De befaamde Cullen merkt, met zijn gebruikelijke accuratesse, op: 'tremorem, utpote semper symptomaticum, in numerum generum recipere nollem; species autem a Sauvagesio recensitas, prout mihi vel astheniae vel paralytios, vel convulsionis symptomata esse videntur, his subjungam.* Tremor kan inderdaad alleen beschouwd worden als een symptoom, maar hierbij moet erkend worden dat er meerdere soorten zijn. In de huidige situatie is de agitatie die wordt veroorzaakt door deze specifieke

vorm van tremor die hier optreedt, gekozen als benaming waarmee deze soort van verlamming wordt onderscheiden.

GESCHIEDENIS

Zo gering en bijna onmerkbaar zijn de eerste verschijnselen van deze ziekte, en zo extreem traag in zijn voortgang, dat het nauwelijks voorkomt dat de patiënt zich de precieze periode kan herinneren wanneer de ziekte begon. De eerste waargenomen symptomen zijn een licht gevoel van zwakte, met de neiging tot trillen van een bepaald lichaamsdeel, soms in het hoofd, maar vooral in een van de handen of armen. Deze symptomen nemen geleidelijk toe in het eerst aangetaste deel en na onbepaalde tijd, zelden in minder dan twaalf maanden of langer, is de pathologische invloed te voelen in een ander deel. Dus aannemend dat een van de handen of armen eerst wordt aangetast, wordt de andere in deze periode op dezelfde manier getroffen. Na een paar maanden is de patiënt minder strikt in het behouden van een rechte houding: dit is het beste te observeren tijdens het lopen, maar soms ook bij het zitten of staan. Enige tijd na het verschijnen van dit symptoom, en tijdens het langzame toenemen ervan, zal een van de benen licht beginnen te trillen, en zal het ook sneller vermoeid zijn dan het andere been: na een paar maanden zal dit ledemaat aangetast worden door soortgelijke trillingen, en aan een identiek verlies van kracht lijden.

Tot nu toe heeft de patiënt slechts weinig ongemak ondervonden en gewend aan de sterke invloed van het gebruikelijke uithoudingsvermogen, zal hij zichzelf misschien zelden ziek vinden, behalve dan wanneer hij eraan wordt herinnerd door een onvaste hand bij het schrijven of bij andere handelingen waarbij de handen gebruikt worden. Maar als de ziekte vordert, worden gelijksoortige handelingen met aanzienlijk meer moeite uitgevoerd; de hand kan niet meer precies doen wat het brein doorgeeft. Lopen wordt een taak die niet uitgevoerd kan worden zonder aanzienlijke aandacht. De benen kunnen niet naar de hoogte of met de directheid die de wil dicteert bewegen, zodat uiterste voorzichtigheid geboden is om frequent vallen te vermijden.

In deze periode ervaart de patiënt veel ongemak, die ongelukkigerwijze met de dag toeneemt. De onderwerping van ledematen aan de instructies van het brein bij de uitoefening van de meeste gewone taken in het leven, wordt steeds minder. De vingers kunnen niet bewegen in de gewenste richting of met zekerheid gedirigeerd worden naar een voorgenomen punt. Naarmate